

1795.

1. Puellmannus, Tr. Lud. Sm., fac. j. pr. pro-cancellarius:
(De scriptura mensae, ejusque cum negotio mercato-
rio, quod sicut vulgo vocant, comparatione).
Programma, quo solennia doctoralia Mauritii
Gustavi Baucii indicit.
2. * Bornius: Responsa juris 48 et 49. Programma,
quo ordinarius senior ac reliqui fac. j. pr. assesso-
res memoriam Bornianam, . . . recitantes
indicunt.
3. * Haugk, Traam Carolus, de: Responsa juris
51, 52 et 53. Programma, quo ordinarius senior
et reliqui doctores fac. j. pr. Traam Caroli 16.
de Haugk examina . . . superatas testantur.
4. Green, Aug. Fridericus Sigismundus, fac. j. pr. pro-can-
cellarius: (De portione conjugum statutarie
inherita immobilium secundum statuta loci,
ubi sita sunt, contribuenda. Programma, quo
solennia doctoralia Samuelis Iherhardi Loeb
indicit.

1795

*

5. Plectingius, Arriani Haurens: Responsa juris
54, 53, 56 et 57. Programma, quo ordinarius idemque
procancelarius senior et reliqui doctores fac. jur.
solemnia doctoralia Arriani Haurens Plecingii
indicunt.
6. Apel, Joannes Augustus: De origine rusticorum
dotalium eorumque in principis in Sarmia
conditione
7. Bauer, Haurens Guelphus, fac. jur. procancelarius:
Responsa juris 58 et 59. Programma, quo solen.
nia doctoralia Christiani Guelpho Huelneri
indict.
8. Bauerus, Mauritius Guelphus: De legatis usus
fructus.
9. Baumann, Joannes Friedericus Augustus: De latissima
crimine in ciuitatibus minuentorum vice
bona puerorum educatione

1795.

10. Bienenrus, Franciscus Augustus: De statu et possibi-
litate captivorum in bello solemnium imperii
cum gente externa. Programma, quo solennia
doctoralia Francisci Augusti Apeltii indicit.
11. Bienenrus, Christianus Gottlieb, fac. jur. pro curia.
Laurin: De juribus viridum civilium in feudis
proscriptum. Sacerdotio marito feudi possessore
mortuo. Programma, quo solennia inauguralia
Friderici Augusti Eckhardii indicit.
12. Bienenrus, Christ. Gottlieb: De iure Henrici
Alberti in Thuringia successione.
13. Eickhoff, Fridericus Augustus: De puncto devolu-
tionis disquendum in appellatione ad summa
imperii tribunalia.
14. Eckhardus, Christianus Daniel, fac. jur. pro curia.
cellarius: De ejus, qui delicti majestatis falso
civem accusaverat, apud Alenenses poena.
Programma, quo solennia inauguralia Caroli
Ludovici Peinii indicit.

1795

15. Erhardus, Christianus Daniel: De ratione legum
civilium.

16. Erhardus, Christianus Daniel: De finibus artis
judicis a legum labore procedis.

17. Erhardus, Christianus Daniel: De delictis in vir-
tutis humanae commissis

ms
he
v'2

1795, 1.
579

ORDINARIVS
SENIOR ET RELIQVI DOCTORES
FACVLTATIS IVRIDICAE
LIPSIENSIS
PROCANCELLARIO
IOS. LVD. ERN. PÜTTMANN

I. V. D

CATHEDRALIS ECCLESIAE MARTISBURGENS. CANONICO CAPITVLARI
COD. PROFESSORE ORD. COLL. ICTOR. SENIORE, ACADEMIAE DECEMVRO

SVM MOS IN IVRE HONORES

CVM SPE

SVO TEMPORE LOCVM IN COLLEGIO

OBTINENDI

PRAECLARISSIMO CANDIDATO

MAVRITIO GODOFREDO BAVERO

LIPSIENSI

IVRIS VTRIVSQVE BACCALAVREO

A. D. XXVII. MARTII MDCCLXXXV

COLLATOS

INDICVNT

ELECTORVM

CAPVT V.

*De scriptura mensae, eiusque cum negotio mercatorio,
quod scontro vulgo vocant, comparatione.*

Vetus et frequens est de fluxa hominum fide, maximaque suum morosis a debitoribus recipiendi difficultate, querela, adeo vt iam TERENTIUS (*Phorm.* 1. 2. 5.) scripserit:

— *Vt nunc sunt mores, adeo res redit,
Si quis quid reddiit, magna habenda est gratia.*

Sed aut magnopere fallor, aut multo rariores eiusmodi forent querelae, si cautius suis in rebus versari, nec tanta, quanta reapse fieri saepenumero videmus, negligentia vti creditores consueuissent. Facit huc pulcher apud PLVTARCHVM (in libello *de vitioso pudore*) locus, quem quidem hic retulisse haud superuacuum erit. PERSAEVS scilicet, cum cuidam amicorum suorum argentum mutuo daret, contractum in foro et apud mensarios confici voluit; cumque is miraretur et di-

ceret: Adeone, PERSAEE, omnia *νομικῶς*, i. e. ad iuris formulam et tam exquisita cautione? Omnino, respondit, ut amice recipiam, neque iure in repetendo experiri cogar. Multi enim, omiſſa ab initio ob pudorem vitioſum cautione, poſtea lege agere, ſuſceptis inſuper inimicitiiſ, neceſſe habuerunt.“ Pertinet huc etiam illud PLAVTI *Trim. IV.* 3. 44.

Si quis mutuum quid dederit, fit pro proprio perditum.

Cum repetas, inimicum amicum beneficio inuenis tuo.

Si magis exigere cupias, duarum rerum exoritur optio,

Vel illud, quod credideris, perdas, vel illum amicum amiſeris.

Sapienter igitur olim Romani maximam dederunt operam, ne malis a debitoribus eluderentur dolis atque fallaciis, eamque in rem varia excogitarunt remedia, quo praecipue ſtipulatio, litterarum obligatio, ſcriptura menſae pertinent. Nobis quidem in praefenti de poſtrema hac fidei publicae firmandae ratione, cuius naturam ac indolem pauci proſecto fatiſ cognitam habent atque perſpectam, exponere animus eſt. Quandoquidem autem, ut bene monet CICERO *de Or.* 2. 25. in definitionibus hoc praecipit ratio atque doctrina, ut viſ eius rei, quam definiat, ſic exprimat, ut neque abſit quidquam, neque ſuperſit, idem hic quoque in uſum deducere iuuabit.

Dicimus igitur, ſcripturam menſae eſſe *ſolutionem ſ. numerationem per argentarium factam, litterisque conſignatam*; qua de re ut iudicare quilibet facilius poſſit, locos principes, ubi eius mentio fit, in medium proferre iuuabit. Ac primo quidem

VLPIANVS in l. 27. §. 1. D. de furt. Inde, inquit, potest quaeri, si quis, cum alias probationes mensaeque scripturam haberet, chirographi furtum passus sit, an aestimari duplo chirographi quantitas debeat: et nunquid non, quasi nihil intersit: quantum enim interest, cum possit debitum aliunde probare? DONATVS porro ad TERENCE Adolph. II. 4. 13. Tunc in foro et de mensae scriptura magis, quam ex arca domoque vel cista pecunia numerabatur, idemque ad TERENCE Phorm. V. 7. 29. Rescribi, i. e. reddi, s. per mensae scripturam dari ^a).

Vti scriptura mensae poterant non modo ii, qui alicui mutuuum dare volebant, sed debitores etiam, ab aere alieno se liberaturi, alterique suum reddituri. Soluebant scilicet vel de domo ex arca, (nostri dicunt *per cassa*,) vel per argentarium, penes quem pecuniam eum in finem depositam habebant. *Solutionis verbo*, inquit VLPIANVS in l. 176. D. de V. S. *satisfactionem omnem accipiendam placet: soluere dicimus eum, qui fecit, quod facere promisit.* Nec hinc alienum est, quod in l. 99. D. de solut. legimus: *Debitorem non esse cogendum, in aliam formam nummos accipere, si ex ea re damnum aliquod passurus sit.* Haud quidem defunt, qui *debitoris loco* substituere hic malint *creditorum*; sed, ni fallor, sine causa. Ait enim ICTUS, debitorem (futurum) cogendum haud esse nummos mutuo sibi dandos

A 3

aliam

^a) Pertinet huc etiam locus GEL-
LII N. A. XIV. 2. *Is clamitabat, pro-*
bari debere pecuniam daram confuetis modis, *expensatione, mensae rari-*
bus, chirographi exhibitione, tabula-
rum obsignatione, testium intercessione.

aliam in formam, ac foenerator promiserat, accipere, si ex ea re damnum aliquod passurus sit. Quemadmodum scilicet hodie diuersae nummos formae inter se contendere, praeuiaque, vt vulgo loquuntur, reductione, rationem aerariam ^{b)} definire solemus, ita antiquos etiam idem facere solitos esse, multi docent veterum scriptorum loci, et inter hos maxime locus CICERONIS in *Or. pro Quinctio cap. IV.* de quo in *Miscellaneis cap. XII.* vberius exposuimus.

Iam si quis ex arca soluere aut nollet, aut non posset, eum, cui solutio facienda erat, data percriptione (*einer Assignation*) ad argentarium pro se soluturum mittebat, aut ipse hunc in finem eo ducebat.

Sed antequam vterius procedamus, de argentariis, quorum toties iam mentionem fecimus, quinam fuerint, qua in re laborarint, quodque eorum fuerit officium ^{c)}? nonnihil dicendum est.

Erant igitur argentarii, s. argentariae mensae exercitores, personae publicae ^{d)}, quae tabernas et mensas suas in foro positi-

^{b)} *Das Münzverhältnis, die Münz-differenz.* *riis veterum*, in OELRICHI *Thef. diff. iurid. select. Vol. II. Tom. I.*

^{c)} Conf. I. G. SIEBERI *diff. binas de argentariis*, quarum prima an. 1737. altera 1739. Lipsiae prodit, insertas nunc I. M. G. BESEKE *Thef. iur. camb. Berolini 1783, edito, no. I. et 2.* necnon HERM. HVBERT *diff. binas de argenta-*

^{d)} Ita SIEBERVS *diff. I. §. 9.* et alii complures. Priuatos contra homines fuisse mauult HVBERTVS *l. c. p. 30.* quocum nunc haud lubet super re tam parui momenti in arenam descendere. Ego certe, argentarios homines fuisse

positas habebant, apud quas foenebres deponerantur pecuniae, quas per partes erogabant et collocabant, quarumque probatio scriptura earum codicibusque continebatur. *l. 4. §. 1. l. 9. §. 1. l. 10. §. 1. D. de edend.* Alio nomine *mensarii* vocabantur, a mensa, cui, negotia sua tractaturi, quotidie adstant; quo etiam factum, ut nonnumquam s. ioci s. contumeliae causa *canes* dicerentur *mensarii* e), ideo scilicet, quod, instar canis cibum captantis, occasionem lucri expectantes mensis suis perpetuo fere adstant, et non nisi raro inde recedebant. Haud quidem me fugit, SAM. PITISCVM in *Lex. Antiqu. Rom. Tom. II. pag. 182.* mensarios ab argentariis distinguere, magnumque inter eos fuisse discrimen opinari. Scribit enim: *Mensarius differt ab argentario; publicam enim rationem confecit, et rei nummariae publicae curator fuit, argentarius priuatam, et negotiationis priuatae curator fuit. Itaque mensarii Romae, ut res tulit, modo quingueuiri, modo triumuiri sunt creati: argentarii, ut etiam reliqui mercatores, nullius lectione, iudicio suo, quaestu tantum priuato inducti, rem nummariam iam inde ab initio Urbis exercuerunt. Idem vero scio, PITISCVM magnum hic errasse errore, in quem sane haud incidisset, si vel leuiter inspexisset l. 10. D. de edend. ubi lectus: Argentarius rationes edere iubetur: nec interest, cum ipso argentario controuersa sit, an eum alio. Ideo autem argentarios*

fuisse priuatos dicas, an publicos, floccum haud interdum.

e) SVIDAS in *Lex. Tom. III. pag. 497.* Τράπεζα, mensa, et τραπέζιταις

κύνων, canis mensalis, τραπέζιταις autem per e, trapezita s. mensarius, et τραπέζιταις κύνων, canes mensarii.

tarios tantum, neque alios ullos absimiles eis edere rationes cogit, quia officium eorum atque ministerium publicam habeat causam, et haec principalis eorum opera est, ut actus sui rationes diligenter consiciant.

Nummularii ab argentariis an fuerint diuersi, vel ideo potest dubitari, quod inter eos distinguere videtur PAVLVS in *l. 9. §. 2. D. de edend.* Nummularios quoque non esse iniquum, cogi rationes edere, Pomponius scribit: quia et hi nummularii, sicut argentarii, rationes consciunt, quia et accipiunt pecuniam, et erogant per partes, quarum probatio scriptura codicibusque eorum maxime continetur, et frequentissime ad fidem eorum decurritur, aliis contra locis, e. g. in *l. 7. §. 2. D. deposit.* et *l. 24. §. 2. D. de reb. auct. iud. poss.* nummularios menfariosque pro iisdem haberi videas. Quid igitur? An haecce capita aduersa fronte inter se pugnare dicemus? Nequaquam. Placet potius, quod scribit H. HVBERTVS *diff. I. §. 9.* argentarios fuisse vel maiores, vel minores; illos proprie argentarios, hos nummularios appellari consueuisse; horum dignitatem minorem officiumque fuisse angustius, nec ultra permutationem probationemque nummorum extensum, qua in re ipsi iam praeiuerant BVDAEVS, CVIACIVS, FABROTTVS, SALMASIVS, alii. Si quis tamen cum I. O. WESTENBERGIO *Dig. Lib. 2. tit. 13. §. 23.* vel hac ipsa ratione, quod argentariorum dignitas maior, officium amplius, nummulariorum contra dignitas minor, officium angustius fuerit, discrimen inter eos statuere malit, ille me haud valde habebit repugnantem. Quid enim? Nonne hodie quoque pistores nonnullos, aliosque id genus homines,
num-

nummorum permutatione lucrum quaerere videmus, quos tamen inter menfarios, (*Banquiers*) proprie ita dictos, nemo facile retulerit? Ceterum, quam celebres Romae tabernae fuerint argentariae, vel FLORI docet locus *Lib. 2. cap. 6. Parua res dictu, sed ad magnanimitatem Populi Romani probandam satis efficax, quod illis ipsis, quibus obfidebatur, diebus ager, quem Annibal castris infederat, venalis Romae fuit, hastaeque subiectus inuenit emtorem. Voluit Annibal contra fiduciam imitari, subiecitque argentarias Vrbs tabernas; nec sector inuentus est.*

Neque vero Romae tantum menfarii s. argentarii fuere, sed in Graecia etiam eiusmodi inuenimus homines, qui a *τραπεζα*, i. e. menfa, *τραπεζῖται* vocabantur, et cum apud DEMOSTHENEM in *Or. πρὸς Κάλππον*, tum apud ISOCRATEM in *Or. trapezitica*, vt nihil iam dicam de aliis innumeris veterum scriptorum graecorum locis, obueniunt.

Fides argentariorum, certe apud Romanos, maxima erat, adeo vt saepissime ad eorum codices rationesque decurreretur, quam in rem Praetor edixerat: *Argentariae mensae exercitores rationem, quae ad te pertinet, edant, adiecto die et consule. l. 4. D. de edend.* Nihil tamen minus interdum fiebat, vt foro cederent ^{ee}) bonaque sua creditoribus diuidenda relinquerent, qua in re ita procedebatur, vt ii, qui pecunias suas apud

^{ee}) Notari hic meretur, quod re- manus amputauit, mensaeque eius af-
fens SVETONIVS in *Galba cap. 9. Num. fixit.*
mulario, non ex fide versari pecunias,

apud mensam argentariam tantummodo deposuerant, illis, qui crediderant usurasque acceperant, praeferrentur. En! verba VLPiani in l. 24. §. 2. D. de reb. auct. iud. poss. In bonis mensularii vendendis post privilegia potiore eorum causam esse placuit, qui pecunias apud mensam, fidem publicam secuti, deposuerunt. Sed enim, qui depositis nummis usuras a mensulariis acceperunt, a ceteris creditoribus non separantur: et merito; aliud est enim credere, aliud deponere, nec non in l. 7. §. 2. D. deposit. Quoties foro cedunt nummularii, solet primo loco ratio haberi depositariorum, hoc est, eorum, qui depositas pecunias habuerunt; non quas foenore apud nummularios, vel cum nummulariis, vel per ipsos exercebant, et ante privilegia f) igitur, si bona venierint, depositariorum ratio habetur; dummodo eorum, qui vel postea usuras acceperunt, ratio non habeatur, quasi renunciauerint deposito.

Cum haud raro fieret, ut ciues Rom. mensis suis argentariis aut nummulariis vnum ex libertis suis praeponerent, et aliquando eiusmodi libertus, rem agens patroni sui, alicui ita scripsisset: Habes penes mensam patroni mei denarios mille, quos numerare debebo pridie Kalendas Maias, „patrono fine

f) En VLPIANVM bilinguem! In l. modo laud. 24. dixerat post privilegia, nunc ait ante privilegia; quae quomodo sint concilianda, dicat, qui habet Sphingem. Ego quidem errorem manifestum, in editione Pandectarum Taurelliana etiam extantem, agnoscere haud dubito; sed cui de-

beatur, VLPIANO ipsi, an librario, an typographo, haud facile dixerim. Recte autem in l. 7. D. deposit. legitur ante privilegia, propterea quod rem aliquam deponens regulariter separationis iure gaudet. Vid. WESTENBERG Digest. 42. 5. 5.

sine herede defuncto, venditisque eiusdem bonis, quaerebatur, an ex epistola sua iure conueniri possit libertus? Respondit SCAEVOLA in *l. 20. D. de inst. act.* libertum nec iure his verbis obligatum, nec aequitatem eum conueniendi superesse, cum id infistoris officio ad fidem mensae protestandam scripisset.

Ad officia argentariorum quod attinet, tot fuere atque tam varia, vt ea vel enumerare omnia admodum difficile foret. Etenim non modo soluebant, recipiebant, constituiebant, cauebant, intercedebant pro aliis, sed occupabantur etiam probatione et permutatione numorum, auctionibus item et foenoratione pecuniarum; verbo, omnibus fere, in rep. qui fiebant, contractibus ministerium praestabant, ipso teste IUSTINIANO in *Edict. 7. cap. 4. et l. vn. C. Neg. ne mil.* Maximam autem operam dabant mensae negotio, vt loquitur PAPIANVS in *l. 77. §. 16. D. de legat. 2.* Quemadmodum scilicet nostris temporibus homines bene nummati pecunias suas aut foenorationis, aut molestiae, illas domi custodiendi, vitandae causa in trapeza aliqua publica (vulgo *Banca*) deponunt; ita olim Graeci aequae ac Romani pecuniam suam apud mensam aliquam argentariam deponere, eiusque exercitori custodiendam, aut foenore collocandam tradere solebant, qua quidem ratione hoc simul consequebantur, vt, si cui aliquid soluere, aut mutuum dare vellent, id sine numeratione pecuniae et absque omni difficultate facere possent. Nihil enim ad id consequendum opus erat, nisi vt aut ope perscriptio-

nis, aut in forum prodeundo praesentes argentarium de eo, quod fieri vellent, certiore redderent. Percriptionis formula qualis nostris moribus sit, neminem fugit, neque, opinor, errauero, si Romanos simili vfos esse dixero. Exstat, ni fallor, initium eiusmodi formulae apud HORATIVM *Serm. II. 3. 69.*

Scribe: decem a Nerio: non est satis: adde Cicuta

Nodosq; tabulas centum, mille adde catenas:

Effugiet tamen haec sceleratus vincula Proteus.

Male verba haec subobscura (loco *scribe legens scribi*) explicat GVL. BAXTER in *not. ad Horat. h. l. p. 429. edit. Gesner. Scribere* inquit, iuris verbum est, pro mutuuum sumere; *rescribere* vero est reddere debitum. Verum hoc loco *scribi decem a Nerio est*, Tu scribi decem tabulas siue sygraphas, quales scribebat debitoribus suis foenerator Nerius: nam a Nerio est in morem Nerii.“ Haud multo melius GESNERVS in *not. ibid.* Obscurum est, quia tacet Horatius, et repugnantia dicunt veteres scholiastae, qui fuerint Nerius et Cicuta. GRONOVIVS *de Pec. vet. p. 644.* Ictos facit, BENTLEIVS *ad Hor. Epist. 2. 1. 105.* foeneratores §). Sententia non multum diuersa, vtrum eligas: Scriendas cura, o creditor, tabulas decem, quales a Nerio, centum, quales a Cicuta scribi solent; tamen falleris“. Nec placet interpretatio, quam nuper dedit cele-

g) Conf. RICH. BENTLEII *not. ad Horatii Epist. II. 1. 105. Tom. II. p. 96. edit. quae Lips. 1764. prod.*

celeberrimus c. M. WIELAND in libro, cuius titulum, vna cum versione huius loci, in margine adscripsimus ^{h)}). Ego vero, vt libere dicam, alia omnia sentio. In eo scilicet versatur HORATIVS, vt malum atque fallacem exagitet debitorem, moneatque creditorem, omnia bona fide agentem, nec mali quidquam suspicantem, vt sibi caueat, nec fraudibus atque fallaciis locum faciat. Scribe, inquit, percriptionem, cuius initium est: *Decem* (aurei) *a Nerio* (argentario,) scilicet solvantur Sempronio, mea de pecunia, quam apud Nerium depositam habeo, rel. *non est satis*, s. nequaquam hoc sufficit. *Adde tabulas centum*, a Cicuta, debitorum constringendorum causa iuris nodos nectere solito, scriptas. *Mille adde catenas*, i. e. iuris laqueos. Nihilo tamen minus sceleratus ille Proteus omnia haecce vincula facile effugiet, teque eludet. — Ita, ni fallor, omnia optime cohaerent, nec hoc in loco, qui tot illustria exercuit ingenia, quidquam restat difficultatis.

Calamo uti si nollet, aut non posset pecuniam crediturus aut redditurus, ipse in forum ad argentarium prodibat; quo pertinet illud TERENTII *Phorm. V. 7. 28.*

D. Sed transi sodes ad forum, atque illud mihi

B 3

Argen-

^{h)} Vid. Horazens *Satyren*, a. d. *La-*
reinischen übersezt — von c. M. WIE-
LAND, Lips. 1794. P. II. pag. 83.
Laß einen solchen Borger zehenmal
dem Nerius — laß ihn dem knorischen
Cicuta hundermal verschrieben seyn;

versirik ihn noch in tausend solche
Bande;
der Schelm von einem Proteus wird
dir doch
aus diesen Fesseln zu entglicischen
wissen.

Argentum iube rursus rescribi, Phormio.

P. Quodne ego perscripsi porro illis, quibus debui?

aut argentarium domum secum adducebat, vt ille apud PLAV-
TVM in *Asinar. II. 4. 32.*

Nam vidi huc ipsum adducere Trapezitam.

Iam facta aut percriptione, aut mente ore declarata, argen-
tarius summam, de qua quaerebatur, ei, cui cessa fuerat aut
adsignata, soluebat, aut in eum transcribebat, atque rem
omnem, vti gesta erat, in codicem suum referebat, quo fa-
cto demum scriptura mensae absoluta videbatur atque perfe-
cta. Si cui autem mirum videatur, qui fiat, vt verbum *scri-
ptura* de ipso numerandi actu vsurpetur, illum meminisse
oportet, numerationem sine scriptura fieri haud potuisse, simi-
lique ratione apud CIC. *pro L. Manilia cap. 6.* in verb. *Ita neque
ex portu, neque ex decumis, neque ex scriptura vectigal conseruari
potest* „*τὸ scriptura* significare *das Trift- und Weidgeld*, propter-
ea quod, cum siluae essent Romanorum, pastores numerum
pecudis apud publicanos, qui siluas illas redemerant, profi-
tebantur, hi autem in tabulis suis scribebant, vt singula in ca-
pita pro pastione certam pecuniam acciperent.

Ceterum notare hic iuuat, eiusmodi transcriptiones pe-
cuniae aut nominum nonnumquam dicis tantum gratia factas
esse, ceu docet exemplum apud LIVIVM 35. 7. obuium. Le-
gibus scilicet, quibus foenorum adstricta erat auaritia,
initio ciues tantum tenebantur Romani. Inuenta erat fraus,

vt

vt in Socios, qui his legibus haud tenerentur, nomina transcriberent, et ita libero foenore debitores vexarent, donec tandem M. SEMPRONIUS Tribunus Pl. plebiscitum conderet, vt cum Sociis ac Latino nomine pecuniae creditae idem ius, quod cum ciuibus Romanis, esset.

Denique nec hoc silentio praetermittendum, argentarios s. mensarios interdum eos, quibuscum rationem mensae habuerant, certiores reddidisse, quis alteri debeat, nec non pro causae qualitate, nihil sibi ab altero deberi, confessos esse. En! eiusmodi litteras ab argentario ad eum, quocum ipsi negotia intercesserant, scriptas, et in L. 47. §. 1. D. de pact. reliquas: *Lucius Titius Gaium Seium mensularium, cum quo rationem implicitam habebat propter accepta et data, debitorem sibi constituit, et ab eo epistolam accepit in haec verba: Ex ratione mensae, quam mecum habuisti in hunc diem, ex contractibus plurimis remanserunt apud me ad mensam meam trecenta octoginta sex, et usurae, quae competierint, summam aureorum i), quam apud me tacitam habes, refundam tibi. Si quod instrumentum, a te emissum, (id est scriptum) cuiuscunque summae ex quacunque causa, apud me remansit, vanum et pro cancellato habebitur k).*

Sed de scripturae mensae indole atque natura ad necessitatem satis iam dictum. Equidem multa addere possem, ni ea res longius me ab instituto traheret. Superest enim, de eius

i) Sunt, qui hic loco *aureorum* legere malint *autem eorum*, sed, ni fallor, absque idonea ratione.

k) En formulam confessionis, quam nos *einen Morification-Schein* dicere solemus.

eius comparatione cum negotio mercatorio, quod *Scontro* vulgo vocant, dicamus.

Sunt scilicet, qui hoc nostris temporibus idem, quod apud Romanos scriptura fuerit mensae, esse existiment. Ita 10. AVG. ERNESTI in *Opusc. Orator. pag. 402.* ¹⁾ *Sicut multitudo pecuniarum sua sponte reperit solutiones per scripturam mensae (lo scontro), sic locorum longinquitas, propter eas, quas diximus, causas, permutationes; nec non I. G. SIEBER in diff. II. de argentariis eorumque officiis §. 13. Modum, quo apud mensarios tollebatur obligatio, mercatores nostri in hunc usque diem asseruant. Solent enim isti hac ratione commodo suo inseruire, ut, cui debent, ad alium, qui sibi ex aere alieno obstrictus est, cum assignatione quadam ablegent, a quo recipiat. Si crediti debitiq; summa aequalis est, omnis obligatio, quae erat antea, nunc per compensationem tollitur, sin minus, alter eorum vel remanet debitor, vel quod ex detracta pecuniae summa adhuc superest, in aliam occasionem sibi asseruari curat. Hoc negotium Scontro vocant, et talis compensatio, qua uni scribitur, quod alteri rescribitur, non inter duo tantum, sed inter plures etiam, qui sibi inuicem debent, expeditur. Sed aut magnopere fallor, aut omnes, qui ita sentiunt, nec scripturae mensae, nec scontrationis naturam ac indolem omnino perspectam habent. Illa quid fuerit, supra satis, opinor, ostendi. Scontratio autem est species delegationis, inter mercatores eum in finem congregatos fieri solita, qua debitor creditori suo consentienti alium substituit*
 debi-

¹⁾ Edit. quae L. B. 1767. prodit.

debitorem, cuiusque effectus est, vt, nisi intercesserit dolus, prior obligatio tollatur, etsi debitor delegatus postea non sit soluendo. I. C. FRANCKE *Inst. iur. camb. I. 3. 8.* scribit: *Scontratio est conuentio legitima trium minimum ^{m)} personarum, qua singuli certam pecuniae summam, ab altero ex reliquis acceptam, alteri solutam reputant.* In *Mandato Sax. d. 23. Dec. 1699. emisso* dicitur *assignatio in vim dationis in solutum facta.* Forma eius definitur in *Ord. Camb. Lips. §. 24.* vbi vid. quae dixi in animaduers. adiect. pag. 53. iunct. p. 23. sq. Iam si quis scontrationem cum scriptura m. contenderit, nae is, quantum altera ab altera differat, nullo negotio intelliget. Scriptura mensae est numeratio per argentarium facta, et sine huius interuentu fieri nequit; Scontratio contra est delegatio, quae fit solos inter mercatores, absque numeratione pecuniae. Scriptura m. praeuia plerumque perscriptione fit ab argentario, rem in codicem suum referente; Scontratio autem ab iis ipsis, qui eam peragunt, litteris consignatur, atque in libros hunc in finem comparatos refertur. Verbo, tantum duae hae res inter se differunt, vt si quis paullo perspicacior recte eas aestimet, parum similitudinis deprehensurus sit. Equidem, si scriptura m. necessario cum instituto aliquo recentiore comparanda esset, eam potius trapezae publicae, quam vulgo *eine Giro-Bank* vocare solent, subsimilem esse dixerim, quod facile probauerit, qui aut ipse scit, quid verbo *Giro-Bank* significetur,

^{m)} Possunt enim plures eiusdem negotii participes fieri. Vid. *Animaduers. meas ad O. C. L. pag. 54. sq.*

ficetur, aut descriptionem in margine adiectam legere voluerit ⁿ⁾. De verbo *Scontro* qui plura scire cupiat, ille CANGII Glossar. med. et inf. lat. h. v. adeat. Ceterum si vera scribit I. C. HERRMANNVS in libro, cui nomen dedit *Allgemeiner Contorist*, Tom. III. pag. 254. nec ab aliis, quos interrogavi, verba mihi data sunt, inde ab aliquo tempore *Scontratio*, qualem supra descripsimus, inter mercatores nostros haud amplius frequentatur ^{o)}, sed nomina ope assignationum, aliisue modis, delentur, aut in alios transferuntur.

Ac haec quidem praefari placuit, cum indicendi essent honores, Viro praeclarissimo atque consultissimo

DOMINO

MAVRITIO GODOFREDO BAVERO

LIPSIENSI

IVRIS VTRIVSQVE BACCALAVREO

qui suo tempore locum in Collegio nostro obtinebit, a nobis collati. Ne quem autem lateat ratio, qua vitam suam, lau-

n) Wenn die Kaufmannschaft unter Aufsicht der Obrigkeit an einem sicheren Ort Summen Geldes niederlegt, jeder nach seinen Umständen, über welche Buch und Rechnung gehalten wird, dergestalt daß, wenn einer dem andern zu zählen hat, er es nur auf dessen Rechnung darf übertragen lassen, so heißet es eine Girobank. Wenn aber diejenigen, die ihr Geld in die Bank legen, Zettel von einem gewissen Belauf erhal-

ten, welchen ein ieder, der diesen Zettel zur Bank bringt, von derselben in Empfang nehmen kan, ohne daß in den Büchern der Bank von diesen Zetteln, und wie viel deren ieder in Händen hat, Rechnung geführt werden darf, so wird es eine Zettelbank genant. Ita fere I. G. BÜSCH in der Darstellung der Handlung P. I. p. 19.

o) Rectene, an fecus, hoc alii viderint.

laudabiliter adhuc actam, instituerit, ipsum audire iuuabit
ea de re ita exponentem:

Natus sum in hac vrbe anno huius Saeculi sexagesimo nono. Patrem veneror HENRICVM GODOFREDVM BAVERVVM, Illustris in hac ciuitate literaria ICtorum Ordinis Ordinarium, et matris praematura morte mihi ereptae FRIDERICAE ELEONORAE, natae GLAFFET, memoriam summa colo pietate. Moerorem vero ex hacce mea orbitate maxime prouidentia abstulit eo, quod in SOPHIA FRIDERICA ROCKENTHVMIA, cum qua secundas pater optimus celebravit nuptias, matrem mihi restitueret, cuius benignitati maternae nunquam satis me responsurum esse intelligo. Ad annum usque aetatis decimum octauum, priuatis usus sum doctoribus, inter quos in primis de me meruisse lacto gratoque animo recordor HAASIVM et D. TILLINGIVM, quem ob eximium in me fauorem et egregia in me merita continua semper amplectar reuerentia. Postea vero intersui scholis a b. BOETCHERO institutis. In quibus praeter aliorum praeceptorum beniuolentiam expertus sum insignem fauorem WEISHVHNII, cuius benignitatem nulla unquam ex animo meo delebit obliuio. Inter ciues Academiae iam antea a b. POHLIO receptus ipsa studia academica suscepi, ubi iurisprudentiae in primis operam nauare institui, ita tamen ut Philosophiae et literarum elegantiorum studium ad illam adiungerem. Hunc finem ut consequerer, scholis intersui iuridicis, philosophicis atque philologicis multorum ex iis praeceptoribus, quorum egregia doctrina nostra literarum Vniuersitas gaudet, et vniuersa scientiarum respublica laetatur. Nimirum Praeceptores habui in Iurisficientia PVITTMANNVM, BIENERVM, RAVIVM, EINERTVM, b. SCHOTTVM, HAVBOLDVM, SAMETVM, SIEGMANNVM, FLECKIVM, nec non scholis a Patre carissimo institutis summa cum utilitate intersui! In Philosophia et reliquis philologicis atque historicis scientiis PLATNERI, WENKII, BECKII, quorum omnium illustris me ornauit fauor, memoriam semper gratissima

tissima mente venerabor. Ceterum DINDORFIO et FORBIGERO, qui priuatissimis me docuerunt scholis, non possum non gratias agere summas, ob singularem benignitatem, qua me dignati sunt. Peracto cursu academico, et publice institutis praeside Ill. GEHLERO quaestionibus, super libello de subsidiaria foeminarum in feudis successione, examen subii Ao. 1792. quod pro candidatura audit, et cui annexa est spes succedendi in illustri ordine Ictorum, qui prima laurea me ornauit. Anno deinde post hocce examen excepit illud, quo licentiam nanciscerer summos petendi iuris honores. Ex hoc tempore operam adhibui, ut priuatis laboribus, in quibus dirigendis HAASIVS, Patronus causarum, amicitia sua mihi non defuit, studerem iis, quibus auxiliante summo numine reipublicae aliquid utilitatis praestare ualiturus esse mihi uiderer.

Hunc igitur, superato magna cum laude utroque examine, nec non defensa nuper diss. de legato usufructus sollempni, editisque speciminibus omnibus, recens creatum Doctorem, multis de causis valde commendabilem, nostris iamiam adscriptum, eaque omnia, ut par est, rite peracta fuisse, maioris fidei causa hocce programme, sigillo Collegii nostri firmato, significamus. P. P. Dom. Palmar. MDCCLXXXV.

LIPSIAE EK OFFICINA SAALBACHIA.

Leipzig, Diss., 1795 A-E

V078

ULB Halle

006 609 724

3

SB

SENIC
 PI
 IOS. LV
 CATHEDRALIS
 COD. PROFESSOR
 SVMI
 SVO TR
 PI
 MAVRIT
 A. D.

S
 TORES
 E.
 IO
 MANNO
 NICO CAPITVLARI
 EMIAE DECEMVIRO
 ORES
 OLLEGIO
 TO
 BAVERO
 EO
 XXXXXV

1795, 1.
579

